

MÜASİR ALMAN DİLİNDƏ ALINMA SÖZLƏR VƏ ONLARIN TARİXİ

İradə CƏFƏROVA

Naxçıvan Dövlət Universiteti, Naxçıvan, Azərbaycan

*Yazılan müəllif: cəfərovairade@ndu.edu.az

NƏŞR TARİXİ:

Qəbul edilmə tarixi:

18.08.2025

Nəşr edilmə tarixi:

28.10.2025

AÇAR SÖZLƏR:

alman dili,
alınma sözlər,
alınma sözlərin
təsnifatı,
alınmaların səbəbləri.

XÜLASƏ

Məqalədə alman dilinin ayrı-ayrı dövrlərində müxtəlif dillərdən alınmalarla zənginləşməsindən bəhs edilir. Bundan əlavə alınma sözlərin yaranma səbəblərinə və onun təsnifatı probleminə diqqət yetirilir.

Müasir Alman dili əsasən digər dillərdən təsirlənən bir sistemdir. Alman dilinin digər dillərin təsirinə açıq olması dövlətin dil sahəsində uzunmüddətli siyasəti ilə bağlıdır. Tədqiqatımız, alman dilinə artıq formalaşmasının ilkin mərhələsində alınma elementlərin nüfuz etməsinə maneələrin olmadığını aşkar etdi; orada alınmaların həddindən artıq çox olması həmin dövrlərdə alman dövlətlərinin Avropa siyasi arenasında zəifliyi, güclü hökumətin qayğısına qala biləcəyi vahid dil standartlarının olmaması ilə izah olunur.

GİRİŞ

Aktuallıq. Məqalədə alman dilindəki alınma sözlər məhz alman dilçilərinin elmi işləri əsasında araşdırılmışdır. Tədqiqatda yalnız alman dilində deyil, digər german dillərinə də keçmiş beynəlmiləl sözlər, onların nüfuz səbəbi öyrənilmişdir.

Metodlar. Məqalədə nəzəri, tarixi müqayisəli, müqayisəli metodlardan istifadə edilmişdir.

Alınmaların alman dilinə daxil olmasının tarixi min yarım ildən çox əvvələ gedib çıxır. Heç bir dil başqa dillərdən təcrid oluna bilməz, yəni sözlərin bir dildən digər dilə keçməsi prosesi onun bütün varlığı boyu davam edir. Alman dili də digər dillər kimi istisna deyil. Ehtimal olunur ki, alman dilində ilk alınma sözlər topoqrafik adlar (Rhein, Main, Donau, Vogesen), sonra isə başqa mənə verən sözlər götürülüb (Amt, Burg, Erbe, Reich, reiten).

Əsas mətn. Alınma sözlərin alman dilinə keçmə tarixi yarım min ildən çox əvvələ gedib çıxır. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, nadir istisnalarla heç bir dil başqa dillərdən təcrid oluna bilməz, bu isə o deməkdir ki, sözlərin bir dildən digər dilə keçməsi prosesi bütün varlığı boyu davam edir. Beləliklə, iddia etmək olar ki, alman dili heç vaxt "saf formada" alınma sözlərsiz mövcud olmayıb. Bu və ya digər şəkildə, alman dilində ilk yazılı abidələr yarananda (eramızın 7-ci əsri) alınma sözlər artıq fəal şəkildə istifadə olunurdu.

Alınma sözlərin alman dilinə nüfuz etməsinin bir neçə dalğası baş vermişdir. İstənilən mərhələ donor dilindən istifadə etməklə cəmiyyətin siyasi, sosial, mədəni, elmi sferalarında dönüş və ya yüksəlişlə əlaqələndirilir. Ona görə də alman dilində alınma sözlərin tarixinin əsas dövrlərə görə qısa xülasəsini təqdim etmək istərdik.

Qədim alman dilinə ilk alınma sözlərin daxil olduğu dillər eramızdan əvvəl II minillikdə almanların yaşayış yerlərindən köçürdükləri Keltlərin dilləri idi [1, s.10]. Təsədüfi deyil ki, biz bu hadisənin təxmini xronologiyasını təqdim edirik: beləliklə, almanlar keltlərlə min yarım il sıx əlaqədə qaldılar - bu dövr aktiv dil təmasları və alınma sözlər üçün kifayətdir.

F.Sailer Kelt mədəniyyətinin təxminən eramızdan əvvəl 400-cü ildən sonra alman mədəniyyətini geridə qoymağa başladığını və buna uyğun olaraq ilk alınma sözlərin də bu dövrə aid olduğunu qeyd edir [5, s.35]. Həmin dövrdə Kelt xalqlarının mədəniyyətinin daha yüksək inkişaf etməsi almanların onların dillərindən ictimai-siyasi quruluşa aid sözləri götürməsinə səbəb olmuşdur. Məsələn, Reich (imperiya, var dövlət) Kelt tayfa başçılarının xüsusi adlarının sonunda olan "rix"-indən yaranıb: Dumnorix, Vercingetorix. Alınmaların sırf xüsusi adlar vasitəsilə düzəldiyini deyər

bilmərik, lakin belə bir ehtimalı da istisna etmək olmaz. Bu isə o deməkdir ki, söz əmələ gətirən elementin alınması alman dilinin inkişafının ən erkən mərhələlərindən bəri mümkün olmuşdur. Reyxdən başqa ictimai-siyasi fəaliyyət sferasına Geisel (altir. gēslo-), Eid (altir. aitha-), Burg (altir. brig), Rune, raunen (ir. rûn), Eisen (îsarn), Blei (blîro – blaues Metall) və s. alınma sözləri də misal göstərə bilərik.

Bununla belə alman dilinə Kelt xalqlarının mədəni təsiri Roma İmperiyasının təsiri ilə müqayisədə o qədər də əhəmiyyətli olmayıb. Latın (həmçinin yunan) dilinin təsiri, kelt dilindən alınan alınmaların təsirindən daha strukturlaşdırılmış təsvirə malikdir. Latın dilindən ilk alınmalar yenə toponimlər idi, bəzən xüsusi adlardan yaranmışdır. Bunlar, əsasən, köhnə, qədim adlarını hələ də saxlayan Reyn boyu şəhərlərin adları idi. Oxşar almanlaşdırılmış adlara – acon /-iacon (lat. -acum/-iacum) ilə sonu keltcə bitən yer adları daxildir.: Bacharach (Bacariacum), Gressenich (Gratiniacum), Zülpich (Tolbiacum) və s.

Adların qismən kalka ilə alınması hallarına da rast gəlinir: məsələn, kelt “dunum”u bəzən alman (kelt mənşəli olsa da) “burg”u ilə əvəz olunurdu (Ladenburg < Lobodenburg < Lopodunum. Toponimiya bizə alman dilinin inkişafının ilkin mərhələlərində hibrid birləşmələrin mümkün olduğuna dair daha bir maraqlı misal təqdim edir: Salzax çayının adı “duzlu su” mənasını verir, burada birinci komponent alman, ikincisi isə latın dilindən götürülmüşdür (müq. lat. aqua).

Xristianlığın yaranması və dünyaya yayılmasından sonra Romalıların mədəni təsiri o qədər böyük idi ki, çox keçmədən almanlar latın dilindən bütün fəaliyyət sferalarında istifadə etməyə başladılar. Birinci mərhələdə alınmalar aşağıdakı sahələrdə həyata keçirilirdi: hərbi və dövlət işlərində (Pfeil < lat. pilum, Strasse < lat. strata, Zoll < lat.vul. tolonium), gəmiçilik və ticarət işlərində: Anker < lat. ancora, Schiff < gr.-lat. scyphus, Eimer < gr.-lat. Amfora), daş tikinti işlərində (Mauer < lat. muri, Kalk < lat. calx, calcem), şərabçılıqda (Wein – lat. vinum, Most < lat. mustum), tərəvəzçilik və bağçılıqda (Birne – lat. pira, Rettich < lat. mustum) kənd təsərrüfatı və ovçuluqda: Mergel < lat.margila, Sichel < lat. secula, Falke < lat. falx), sənətkarlıqda (stopfen < mlat. stuppen, Kunkel < mlat. Conucla), gigiyenada (Arzt < lat. archiater, Pfeife < lat. pipare), dini həyatda (Pfaffe < lat. papa, Bischof < gr.-lat. aipiskaupus).

Çox vaxt latın dilindən alınan sözlər əslində latın mənşəli deyildi, onların bəziləri də həmən dilə yunan dilindən keçmişdir. Belə ki, 5-ci əsrdən etibarən alman torpaqlarında xristianlıq getdikcə yayılmağa başladı. İlk monastırlar meydana çıxdı, buna görə də dini ayinlərin dili kimi latın dilinin rolu artdı. Alman dilinə o dövrdə fransız, italyan, slavyan və digər dillərdən alınmalar çox olsa da on əsrdən çox müddətdə əsas təsir latın dili olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, latın dini mətnlərini alman dilinə tərcümə edərkən ilk kalkalar (Lehnübersetzungen) meydana çıxmışdır: con-scientia - Gewissen, com-passio - Mitleid, miseri-cors - ahd. arma-herzi. Bu, alınma prosesində analitik yanaşmanın ortaya çıxdığını göstərir: alınmış söz "reallıqlar" üçün mövcud morfoloji vasitələrin köməyi ilə öz alman sözü yaradılır. İncildə istifadə olunan bir çox latın anlayışları üçün almanca ekvivalentlər seçilmişdir (müq. dominus - Herr) [6, s. 45].

Erkən orta əsrlərdə latın dilindən ən çox alınan sözlər aşağıdakı mövzularla bağlı idi: monastırda həyat (Mönch < lat. monachus, gr. μοναχός < gr. mono (bir), Prälat < lat. praelatus, Regel < lat. regula) , iqtisadiyyat və sənətkarlıq (Schuster < mhd. schuochsûtar < ahd. sutari < lat. sutor, Romada istifadə olunan ayaqqabı hazırlamaq üçün xüsusi üsul, Metzger < lat. macellarius, Zinnober < gr.-lat. mlat. graphio (Deichgraf, Salzgraf). < Graf), Förster < mlat.), çiçəklərin və otların adları (Veilchen < mhd. vîol vîel < lat. viola, Eibisch < gr.-lat. ibiscum), dəniz kənarındakı heyvanların adları (Leopard < gr.- lat. pardus), Pələng < mhd. tigirtier < gr.-lat. tigris < pers. tigris), bibliyadan alıntılar: Natur < lat. natura, Substanz < lat. substantia, Glorie < lat. gloria).

Siyasi formasiyanın dəyişməsi və feodal münasibətlərinin inkişafı ilə alman dilində yeni reallıqları ifadə edən anlayışlara ehtiyac yarandı. Alman zadəganlarının fransız zadəganları ilə şəxsi münasibətləri (məsələn, sülalə nikahları), həm də ticarət əlaqələri, xüsusən Aşağı Reyn və Köln ətrafındakı bölgələrdə baş verdi. Fransız mədəni təsiri həm Reyn boyunca cənub sərhədlərdən, həm də Dunay boyunca qərbdən şərqə yayıldı. Cəmiyyətin zadəgan saray sinfinə (cortois, Hof) və sadə insanlara (mlat. villanum) bölünməsi də məhz bu istiqamətlərdə nüfuz etmişdir.

Həmin dövrdə Cəngavər sinfinin məişət sferasına orta əsrlərdən alınma sözlər daxil olmuşdur: rəqslər və musiqi (ridewanz, fulafranz, Flöte < afrz. flaute, Schalmei < afrz. chalemie), ədəbiyyat (Abenteuer < mfrz. aventure), turnirlər (garzûne < mfrz. garçon, tjust < mfrz. joust, trunzûne < mfrz. trouçon, Lanze < mfrz. lance), ovçuluq (pas < mfrz. passus, furke < mfrz. çəngəl, teilieren < mfrz. tailler), davranış (Manier < mfrz. maniere, Kumpan < afrz. campaign), iqtisadi fəaliyyət (Palast < mfrz, Vasall < mfrz, Part < mfrz. hissə).

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, fransız dilindən söz əmələ gətirən elementlər məhz orta əsrlərdə daxil olmağa başlamışdır. Alman dilinə ilk daxil olan söz əmələ gətirən elementlərdən biri də -arius (ahd. -er) şəkilçisi olmuşdur. Fransız alınmalarından olan (partie, melodie və s.) -ie (jagerie, zouberie) şəkilçisi alman dilinə o dövrdə gəlir. Diftonqlaşmadan sonra şəkilçi müasir -ei şəklini almış və bu şəkilçi ilə leksemlərdən feillər düzəlmişdir (müq. prophezeien). Bənzər aqibət alman dilində -ieren (jubiliieren, parrieren) formasını alan ier-in ilə bitən roman dillərindən alınmış feillərin başına gəlmişdir. Tədricən, roman dillərindən götürülmüş digər feillər də (müq. regere > regieren, dictare > diktieren) bu şəkilçini alman dilinə aldı. Zaman keçdikcə -ier şəkilçisi alman köklərinə (stolzieren, halbieren) qoşulmağa başladı.

Orta əsrlərdə alman dilinə başqa bir roman şəkilçisi - teit (-tet) daxil olmuşdur: məsələn, Strasburqlu Qodfrinin "Tristan" romanında môrâliteit (afrz. moraliteit) leksemi işlədilir.

Orta əsrlərdə alman dilinə münasibətdə yalnız fransız və latın dillərinin donor dil kimi çıxış etdiyini düşünmək düzgün olmazdı. Bu dövrdə italyan dilindən də çoxlu alınma sözlər gəlmişdir. İlk növbədə bunlar aşağıdakı sahələr və mövzularla əlaqəli sözlərdir: botanika (Zypresse < it. cipresso < gr.-lat. cyparissus, mhd. granatâpfel < it. granalo < lat. granatum malum Olive < it. aestivale, Botten < mhd. bot-schuoch < it.-frz botte, Punze < it. < it.

İtaliya ilə ticarət digər dillərdən, o cümlədən şərqi dillərdən (Karat < ərəb. quirate, Kampffer < ind. kapur, Zindel < ind. sindhu, Zucker < ərəb.-ind. Sukkar, , Safran < ərəb zəfəran) sözlərin alman dilinə keçməsinə kömək etdi.

Ticarətin inkişafı alman torpaqlarında əhalinin artmasına səbəb oldu. Bu da həddindən artıq əhali probleminin yaranmasına səbəb oldu. İqtisadi zərurətlə əlaqədar olaraq alman dilində danışıqların şərqi (Drang nach Osten) hərəkəti başlayır ki, bu da şərqi qonşuları - slavyanlar və Baltikyanı tayfalarla əlaqələrin inkişafına səbəb olur. Prusslar əvvəlcə Baltik və Slavyan tayfalarına aid olan torpaqlarda məskunlaşan tamamilə assimilyasiya olunmuş almanlar idi. Bu qəbilələrin mirası Prussiya, Brandenburg, Saksoniya və bəzi digər alman torpaqlarının (Chemnitz, Brandenburg, Drezden, Rostock) toponimiyası idi.

Drang nach Osten alman dili təkcə toponimlərlə deyil, həm də Şərqi Avropa xalqlarının lüğəti ilə zənginləşmişdir. Baxmayaraq ki, bu alınmaları geniş yayılmış kimi təsnif etmək olmaz: Zobel < rus. samur, Gürniss < rus. yuxarı otaq, Dolmetsch < ungar. tolmacz, Orda < rus. ordu, Kutsche < ungar. kocsi, Pandur < ungar. pandur, Tschapka < pol. Czapka.

Orta əsrlərin sonlarında Avropanın sərhədlərində yeni bir siyasi qüvvə - Osmanlı türkləri meydana çıxdı. Türk dilindən hazırda beynəlmiləl olan Avropa dillərinə, o cümlədən də alman dilinə leksemlər gəlir: Dərviş, Divan, Hərəm, Kahve (Kaffe) və s.

Alman dilinin inkişafının növbəti mərhələsi ənənəvi olaraq humanizm və reformasiya anlayışları ilə əlaqəli, bu və ya digər şəkildə qədim dünyaya - Qədim Yunanıstanın ideallarına və Xristianlığın ilk əsrlərinə aid olan İntibah dövrü hesab olunur. Müvafiq olaraq, bu dövrdə əsas donor dillərə çevrilən qədim yunan dili və latın idi. Eyni zamanda, alman dili də inkişaf üçün yeni təkan alır ki, bu da ilk növbədə Martin Lüter və bir sıra başqa filosof və ilahiyyatçıların tərcümə fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Bu dövrə aid alınma sözlərin əksəriyyəti aşağıdakı mövzulara aiddir: kilsə (Profezei < mlat. profetia, Mirakel < lat. miraculum), İncil (Legion < gr.-lat. legio, Talent < lat. talentum), təhsil (Əlifba < qr. -lat ., Disputation < lat. heroicus, triumphieren < lat. triumphare), mücərrəd anlayışlar: Millət < lat. Nation < lat. natio, original < spätlat. originalis), danışiq söz və ifadələri: (ekstraordinari < lat. extraordinarius, super- < lat. super, ex abrupto, notabene).

İntibah dövrünə xas olan latın və qədim yunan dillərinin dominant mövqeyi italyan, fransız və slavyan dillərinin təsirinin tam dayandırılmasını nəzərdə tutmur - bütün bu proseslər müxtəlif almandilli ərazilərdə paralel və fərqli şəkildə gedirdi. Ümumiyyətlə, orta əsrlərdən 19-cu əsrin sonuna kimi alman dili eyni donor dillər dairəsindən təsirlənirdi.

Eyni zamanda, misalların kəmiyyət təhlili göstərir ki, fransız dilindən əksər alınmalar alman dilinə yalnız 18-ci əsrdə daxil olub, heç 17-ci əsrdə deyil, alimlər bunu həm siyasi baxımdan Fransanın mədəni cəhətdən inkişafının zirvəsi hesab edirlər.

Qərb qonşusunun fəal və hətta aqressiv xarici siyasəti, ədəbiyyatın və incəsənətin çiçəklənməsi və nəticədə dəbin inkişafı, ticarət əlaqələrinin genişlənməsi və dünya ticarətinin sərhədlərinin dəyişməsi - bütün bunlar Alman dövlətlərində siyasi və mədəni elita arasında fransız dilinin dominant mövqeyinə gətirməyə bilməzdi.

Həmin dövrdə fransız sözləri çoxlu sahələrə nüfuz etməyə başlayır: ev və bağ: (Fassade < frz. fasad, Balkon < frz. balkon), mebel: Kommode < frz. komodin, Bufet < frz. bufet), geyim və görünüş: Kostüm < frz. kostyum, Mantille < frz. mantilla (< frz. mortadelle, Kompott < frz. kompot, Likör < frz. likör), əyləncə (amüsieren < frz. amuser, Menuett < frz. menuet, maskieren < frz. maskara), duellər (Duell < frz. duel, Kartell < frz. kartel, Finte < frz. feinte), səyahət (Kuriosität < frz. curiosité; Chaussee < frz. chaussé), poçt (Posta < frz. poste, stazionär < frz. stansiya), kənd təsərrüfatı (kultivieren < frz. becərmə, Agronomie < frz. agronomie), toxuculuq (ausstaffieren < frz. estofer, Batist < frz. batiste), mədənçilik və kimya (Mine < frz. mine, damaszieren < frz. damasquiner), ağac emalı (Lack < frz. laque, Indigo < frz. indigo, Koschenille < frz. cochenille), apteklər və kimya. biznes (Offizin < frz. officine, condensieren < frz. kondenser, raffinieren < frz. raffiner), sənaye (Industrie < frz. industrie, Maschine < frz. machine, Fabrik < frz. fabrique), ticarət (merkantilisch < frz. mercantile, Kommerz < frz. ticarət), pul münasibətləri (Bankrutt < frz. müflis < frz. insolvable) nəviqasiya (Dəniz < frz. marine, Brise < frz. brise, Fregatte < frz. frégatte), çap (Inkunabel < frz. incunable, Antologie < frz. antologie katalog, < frz. cataloguer), ədəbiyyat (Literatur < frz. ədəbiyyat, Poetik < frz., Donquichoterie < frz. donquichottisme), teatr və dram (dramatisch < frz. dramatique, Theatre < frz. théâtre, Szenarium < it.-frz. scenario), qəzetlər (Redakteur < frz. rédacteur, abonnieren < frz. s'a), və təsviri incəsənət (Architrav < frz. architrave, Fries < frz. fries, porträtieren < frz. portraiter), musiqi (musizieren < frz. musiquer, harmonisch < frz. harmonique, Akkord < frz. accord), fəlsəfə (spekulativ < spekulativ, affektieren < frz. affekt), filologiya qrammatik, Akzentuasiya < frz. Idiom < frz. idiome, Parafraz < frz. Lexikon < frz. économie nationale), riyaziyyat (Parallele < frz. parallèle, prismatisch < frz. prismatique), coğrafiya və astronomiya (sphärisch < frz. sphérique, Faza < frz. faza, Kroki < frz. croquis), təbiət elmləri (Physiognomie., təcrübə < frz. expèrimenter, vegetativ < frz. végétatif), kimyagərlik (Jovialität < frz. jovialité, Amulet < frz. amulette), tibb (Humeur < frz. humeur, Sanität < frz. sanité, Quarantäne < frz. quarantaine).

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, 18-ci əsrdə Fransız dilindən alınma sözlərin sayı əvvəlki əsrdə alınanlardan çox idi. Ola bilsin ki, bu, P.von Polenzin qeyd etdiyi kimi bu fenomen izah olunur: alman dilində fransızca tələffüz modası yaranır: bu, fransızca tələffüzün götürülməsi deyil, sözlərin tələffüzünün xüsusi üslubu idi.

1720 ilə 1800 illər arasında alınmış fransız elementlərindən, məsələn, -itət, -ismus şəkildələrindən istifadə edən sözlərin sayı artır. Eyni zamanda, sözün affikslə alındığını və ya affiksin ona artıq alman dilində əlavə edilib-edilmədiyini müəyyən etmək həmişə mümkün olmur (məsələn, de-, in-, re prefiksləri vəziyyətində. -); və bu prefiksləri alman dilinə latın dilindən gəlsələr də, məhz qallicizmlərin alman dilinə nüfuz etməsi sayəsində yüksək məhsuldarlıq əldə etmişlər.

Beləliklə, iddia etmək olar ki, 19-cu əsrin birinci yarısına qədər alman dili, ilk növbədə, latın, qədim yunan və fransız dillərindən çoxlu miqdarda alınmalarla zənginləşdirilmişdir; H.H.Munskenin yazdığı kimi, alınma sözlər özləri ilə morfemlərin ilkin alman morfoloji sistemindən kənara çıxan yeni səslər, səs birləşmələri, yeni qrafemlər və buna görə də fleksiya və söz yaradıcılığı sahəsində yeni vurğu qaydaları və qismən yeni elementlər gətirirdi [7, s.49].

1800-cü ildən 1945-ci ilə qədər bu və ya digər donor dilin dominantlığından danışmaq çətindir, baxmayaraq ki, ingilis dilinin tədricən təkə Almaniyada deyil, həm də dünyada birinci yeri

tutduğunu qeyd etmək olar. İngilis sözlərinin alman dilinə yalnız ingilisdilli ölkələrin sürətli inkişafı və bütün dünyada elmi-texniki üstünlük təşkil etməsi nəticəsində nüfuz etməyə başladığını düşünmək yanlışdır. Anqlikizmlərin alman dilinə nüfuz etməsi prosesi xeyli əvvəl, hələ orta əsrlərdə başlamış və bəzi alimlərin əsərlərində göründüyü kimi davamlı xarakter daşmamışdır [1, s.124]. Qeyd edək ki, 17-ci əsrə qədər ingilis dilindən alınan sözlər əsasən xarici ticarət və gəmiçilik sferasına aiddir: İngilislərin əksəriyyəti Londondakı Hanza tacirlərinin fəaliyyəti sayəsində (müq. Dock, Lotse, Pier, Plantation, Rum), eləcə də dünyanın ilk burjuva inqilabı ilə (müq. Akte, Parlament, Komitee) alman dilinə daxil olmuşdur [3, s. 64].

Yenə də bunlar systemsiz alınmalar idi və alman dilində ingiliscə alınmaların çoxluğu müşahidə edilmədi. İngilislərin əksəriyyəti alman dilinə 1825-ci ildən sonra, Böyük Britaniyanın texniki üstünlüyünü ifadə edən ilk dəmir yolu açıldıqdan sonra daxil oldu.

Alınmaların alman dilinə nüfuz etməsi tarixinin nəzərdən keçirilməsinin sonunda biz XX əsrin birinci yarısında anglikizmlərin ən çox istifadə edildiyi sahələri təqdim edəcəyik: idman (boxen, Buchmacher, Goal, Rekord, deuce). (qeyd edək ki, onlardan bəziləri sonradan almanlaşdırılıb - Goal > Tor , deuce > Einstand), siyasət (Opposition, Pool, Lobbi) iqtisadiyyat və ticarət (Boom, Biznes, Cash, Stock), sənaye (Boiler, Export, Import, Lift), nəqliyyat (Dining-Car, Special Train), istirahət və əyləncə (Barkeeper, Puzzle, Teddybär, Trip), moda (Cold Cream Soap, Dandy, Jeans, Pullover).

1945-ci ildən sonra ABŞ və Böyük Britaniyanın əvvəlcə siyasi, sonra isə texniki üstünlüyü ilə bağlı olan ingilis dilindən alınmaların ikinci dalğası başladı. Bu proses bu gün də davam edir, lakin söhbət təkcə doğma ingiliscə sözlərdən deyil, həm də başqa dillərdən (aykido, samuray, zen - yapon; Ajatullah, dönər, kabab - fars və türk dillərindən ; Joga , Guru, Tamtam - sanskrit və hind dillərindən amok, batik, tabu - Okeaniya xalqlarının dillərindən) daxil olan sözlərdən gedir.

NƏTİCƏ.

Müasir söz alma prosesinin səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri alman sözcürmə sisteminə alınma və yad söz və elementlərin kütləvi şəkildə daxil olmasıdır.

Ümumiyyətlə, aşağıdakı tendensiyanı qeyd etmək lazımdır: müşahidələrimizə görə, müasir alman dilində alınmaların sayı getdikcə azalır ki, bu da ümumi qəbul edilmiş nöqtəyi-nəzərdən ziddiyyət təşkil edir. Belə ki, bir çox dilçilər hesab edirdilər ki, alman dili qarışıq Anglo-Alman dili (Denglisch) ilə əvəz olunacaq, ya da müxtəlif dillərin xüsusiyyətlərini mənimsəyəcək bir növ qarışıq dil, xüsusən də alman dili, ingilis dili ilə yanaşı miqrant dilləri də qarışacaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Donalies, E. Stiefliches Geofaszintainment – Über Konfixtheorien / E. Donalies // Müller, P.O. (Hrsg.) Studien zur Fremdwortbildung. Hildesheim/Zürich/New York: Georg Olms Verlag, 2009. - S.41-64.
2. Donalies, E. Basiswissen Deutsche Wortbildung / E. Donalies. - Tübingen: Francke, 2007. - 155 S.
3. Eisenberg, P. Die grammatische Integration von Fremdwörtern. Was fängt das Deutsche mit seinen Latinismen und Anglizismen an? / P. Eisenberg // Stickel G. (Hrsg.). Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz. Aktueller lexikalischer Wandel. Institut für Deutsche Sprache Jahrbuch 200. - Berlin/New York: De Gruyter, 2001. - S.61-76. 80.
4. Eisenberg, P. Grundriss der deutschen Grammatik / P. Eisenberg. - Bd. 1. Das Wort. 3. Aufl. - Stuttgart/Weimar: Metzler, 2006. - 533 S. 81.
5. Eisenberg, P. Das Fremdwort im Deutschen / P. Eisenberg. - Berlin/New York: de Gruyter, 2011. - 456 S. 82.
6. Elsen, H. Deutsche Konfixe / H. Elsen // Deutsche Sprache 33, 2005. - S.133-140.
7. Munske, H.H. Was sind eigentlich 'hybride' Wortbildungen / H.H. Munske // Müller, P.O. (Hrsg.) Studien zur Fremdwortbildung. - Hildesheim/Zürich/New York: Georg Olms Verlag, 2009.

РЕЗЮМЕ

Современный немецкий язык – это система, в значительной степени подверженная влиянию других языковых систем. Открытость немецкого языка воздействию других языков обусловлена многолетней политикой руководства Германии в языковой сфере. Проведенное нами исследование выявило отсутствие барьеров на пути проникновения заимствованных элементов в немецкий язык уже не ранних стадиях его формирования;

избыточное количество заимствований в нем объясняется слабостью германских земель на европейском политическом театре, отсутствием единых языковых стандартов, о которых могло бы позаботиться сильное правительство.

Ключевые слова: немецкий язык, заимствования, классификация заимствований, причины заимствований.

SUMMARY

Modern German is a system that is heavily influenced by other language systems. The openness of the German language to the influence of other languages is due to the long-standing policy of the German leadership in the linguistic sphere. Our research has revealed the absence of barriers to the penetration of borrowed elements into the German language already at the early stages of its formation; the excessive number of borrowings in it is explained by the weakness of the German lands in the European political theater, the absence of uniform language standards that a strong government could take care of.

Keywords: German language, loanwords, classification of loanwords, reasons for loanwords.